

MA-84

Somogy megyei néprajzi
képrajzi adattár

MA-84

Gyűjtő: Pósta Béla

Gyűjtés ideje: 1954

Tartalom: Monográfia

7 lap, 2 térkép

Földrajzi mutató, Síóput

Számmutató: XXXIII

Iratgyűjtő

MSZ 5617

PAPIRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

felbontás

évesítés és egység Ck. 9h kézikönyv

94

NA-81

1/31/1

Siójut

község

monográfiája.

összeállította

Posta Béla tanító.

1

SIÓJUT község
monográfiája.

A község eredeti neve második Endre királynak 1229 -ik évben kelt okmánya szerint Juth . Az okmány a pannonhalmi és székesfehérvári káptalan közti birtok viszonyok rendezésénél Juth néven említi a községet. Ezen a néven szerepel 1930-ig amikor Jut n evet kapja . 1571-ben kiállított török kincstári adólajstromban Jud néven szerepel. A reformáció után 1754-ik évi Egyházkerületi lajstromban Gyut a helység megnevezése. Somogyi tájszólás szerint ma is Gyut néven emlegetik. A Siójut elnevezést 1954-ik évben kapta . Szükség volt a név változtatásra, mert a hasonló hangzású Somogy megyei Juta községgel gyakran össze tévesztették és a postai levelezésben sok zavart okozott .

A község a Sió mocsaras partvidékén települt. A mocsár vidék mellett emelkedő halmok lejtője megfelelő helyet biztosított a települőknek. Régi átkelő hely volt , a mezőföldiek és a somogyi erdővidékiek itt, a Sió szűkebb mocsárvidékén keltek át, valószínűleg ez határozta meg a települések okát elsősorban , -másodsorban a sió melléki nádas vize halban gazdag volt, s a lakosság idősebb férfitagjai főként halászáttal foglalkoztak, télen gyékényfonás, kosár kötés stb. mind jövedelmező foglalkozás volt. Az lehetett, mert mint átkelő hely , már 1356-ban régi hetivásárait említi, az egyházi és egyéb okmányok.

A község települése nem a mai helyén az első . Idős Cserna István juti lelkész szerint " a mostani falutól mint egy két dűlőföldnyire xxxi keletre a sió partján elpusztult falunak a helye látszik, amelyet a tatár, vagy a török pusztított el?"

A község területe kb. évszázadok folyamán változatlan volt kiterjedésben: területe 1700 kh. .

A település formája rendszertelen csoportos falu. Idős Jáni István szerint a major 1850 körül a falu közepén volt, a mai Márton Sándor féle háztelkén, körülötte épültek csoportokban au urbéres jobbágy házak. A községhez a legközelebbi falu Adánd 4 km. B.szabadi lkm. B,kiliti 5 km. Ságvár 6.km. valamennyihez föld ut vezet , kivéve Balaton-szabadit amelyhez a Sió hídtól köves bekötő ut visz át. Legszorosabb közigazgatási kapcsolatban hosszú ideig Adánddal állott a község mivel a körjegyzőség székhelye Adán d v olt. Kereskedelmi s gazdasági szempontból a század eleje óta ahogy Siófok fürdőhelyéé nőtt, a község a piac révén gazdaságilag Siófokhoz kapcsolódott. Különösen akkor amikor 1906-ban a vasut is kiépült. Járási székhely szerint régebben Karád, majd Tab községhez tartozott. A felszabadulás után a megyi átrendezésekkel kapcsolatban végre a Siófoki járás megszervezésével a község most már közigazgatási , gazdasági és kulturális szempontból is Siófokhoz kapcsolódott .

A határ felszine: enyhén hullámos halmok húzódnak le a Sió völgyéhez. A Sió mentén húzódó Bozóttra majdnem merőlegesen futnak a hullámos dombok között le futó völgyek : Teknővölgy, Séskuti völgy és Hideg völgy. A Séskut völgyében és a Hidegvölgyön végig kiércekske folydogál a Sió felé, száraz nyáron kevés viz van benne. Mindegyiknek van forrása is az adándi határszélen. A halmok közül legmagasabb a határ közepén húzódó hullám vonulat a szőlőhegy és folytatása a Csucs-hegy. A szőlőhegy északra néző oldala és a Csucshegy északkeleti oldala meredekebb, míg a nyugati oldal lankásan lejt a Hidegvölgyre. Magassági pontok: Ref templom — Szőlőhegy — Csucshegy —

A Hidegvölgyi árok mentén u.n. Kuti dűlőben mély gödrök földhányások nyomai láthatók, valamikor tégláégető volt , innen a dűlőrész neve is : Téglaházi dűlő. A siómenti Bozót valamikor mocsaras nádas terület , ma a vízszabályozás révén, szántó és rét területté vált.

A Botromászi dűlő a Hidegvölgy keleti oldalán terül el, nevét onnan vette hogy a csósz földbe szurt botjára rátekeredett a kígyó. Ugyan így kapta nevét a má Gsonka dűlő, régen Rókaliki dűlőnek hívták, a dűlőt mellett ma is róka barlangokat találunk.

A határ felszíne enyhén hullámos lejtős, a szántóföldi művelést nem akadályozta, a viz a mocsár, azonban sokáig uralma alatt tartotta a határ jó részét: így elsősorban a Bozótot, de a Sós-kuti völgyet a Sós legelővel együtt, sőt a Hidegvölgyi folyó mentén levő területet is amelyeket a víz nagyban elsavanyított. Ez a vizes terület igen nagyvívű lehetett és csak akkor kezdett a határ ezen lapos területi megszabadulni a víztől, amikor a Sió új mélyebb medret kapott és elsősorban a Bozót kiszáradt. Később 1925-körül a Sós-kuti és Hidegvölgyi folyók medrét mélyítették ki, az 1936-ik évi tagosítás kapcsán csatornázták is így végre a viz megtalálta a természetes útját a Sió felé. Sok vizes rét vált használható kaszálóvá, sőt szántó földdé. Ezeknek a vízlevezető folyóknak a medrét, ismét tisztítani kellene, mert alaposan feltöltődtek. A Hidegvölgyi árok Balatonkiliti határszélén lévő mocsár mellékén a viz felszínén olajos foltok láthatók: arra enged következtetni, hogy itt talán a föld mélye olajat rejt. 1938-ban volt is itt ez irányban földtani kutatás, de a vizsgálat eredménytelen volt.

Éghajlat.

A községben rendszeres éghajlati megfigyelés és ezzel kapcsolatos feljegyzések nem voltak. Idősebbek tapasztalatai alapján a község éghajlati szempontból elért a környék inkább erdővidéki éghajlatától. A Nyár igen forró száraz/35 fok/ a tél hideg, zord. Nyáron kevés az eső, de a jégverés is elkerüli a határt. 1877-ben volt nagy jégverés amikor a határt teljesen tönkre verte. Kiseb jégpászták végig húzódtak a határon, de soha sem volt a jár tetemes. Sokkal veszélyesebbek a kései, tavaszi és a kora őszi fagyok. A Balaton felől a Sió völgyében a fön szél lecsillapodása után, szinte folyamszerűen kuszik fel a hideg léghullám a Sió völgyében, a Bozótton, a Hideg völgyön/innen a neve/ a Sós-kuti lapon, s a Teknővölgyben, sőt a Szőlőhegy belsejében lévő hajlaton. Hogy milyen a hőmérsékleti különbség jellemző erre, hogy pl. meleg nyári estén a faluban és a vele egy magasságban fekvő Szőlőhegyen a hőmérséklet 20 fok, míg a Sés-lapon, vagy a Bozótton 0 fok alá süllyedt a hőmérő néha 5 fokra. Így könnyen le száll a hőmérő májusban, vagy szeptemberben a fagy pont alá. 1866-ban május 12-én az egész határ elfagyott. Azóta is gyakran előfordult a fagy: így 1928-ban május 13-án, 1952-ben, 1953-ban volt talajmenti fagy a mély talajokon. Védekezni ellene nem lehetett. A depresszió után fellépő fonszél lecsillapodása után a csendes páramentes levegőben hiába minden füstölés a füst toronymagasan felk száll. A fagy veszély készíteti a földművelőket arra, hogy a veszély területen a fagnak kevésbé ellenálló növényt pl. tengerit, répát, babot, csak május elejeén vetnek. Uralkodó szél az északnyugati, illetve a nyugati szél. Az utóbbi a csapadékot hoz. A depressziók után néha napokig fúj az északnyugati szél amely az egyébként is laza homokos talajt hamar kiszáritja, de pusztító viharról nem emlékezik senki sem.

Vízrajz.

A község határa a Sió völgye felé enyhén lejtős, a halomvonulatok irány a Sióra merőlegesen fekszenek, a csapadékok vize is a Sió felé ömlik. Azonban vannak mélyebb fekvésű lapos területek amelyekről a viz nehezen távozik el, illetve árkolással kellett le vezetni. Ilyen: az ádándi határ mentén fekvő volt Pótlék és Hosszudűlő közepe, ahol az árok húzódik, amely a Hidegvölgyön folyik tovább. Itt a határszélén van a forrás is. Ennek lapos sokáig vizálló területnek kiterjedése kb. 25 kh. 1928-ban a régi vízlevezető árkot kimélyítették és a vizet lecsapolták.

Másik lapos terület a Sós-kutnak nevezett dűlőrész, amelyen keresztül folyik a Sós folyónak hívott ér. Az érnek forrása szintén az ádándi határ mentén található. Ez már bővebb vizű ér, mert közben a juti határban a Sós-kuti dűlőben fekvő u.n. "halastó" nevű gödörben, fenékforrás is táplálja. Halastó elnevezését onnan kapta, hogy Kiss Sándor nevű nagygazda a század elején ezt az állandóan vizzelteli gödröt kimélyítette és halivadékokat telepített bele, amelyek szépen fejlődtek. Később ugyan elhanyagolták a haltenyésztést és a kis tavacska elmocsarasodott és sokáig csak az ugynevezett Compó maradt meg a mocsár vizében. Ma már azonban ez is kipusztult. A Sós-kuti árokba vezet még három időszakos forrás, de ezek száraz esztendőkkel nem működnek. A Varga tanya mellett amely ma az Allamk Gazdaság telepe, van egy mély fekvésű rét a Bozót szélén. Itt is van egy forrás, ennek a forrásnak a vize igen ritkán csak a legnagyobb hidegekben fagy be. A forrásnak aránylag meleg vizéhez télen vadkacsák, vadlibák telepednek le. A határ délkeleti részén az ádándi határszélén terül el a község legnagyobb területű nádasa, a ki lo kh. területű Kelő.

A kutak mélységváltzó, a község közepén a dombos részen levő kutak, 8-10 méter mélységűek, ezek vize jó ivóvíz, azonban a lapos helyeken a kutak 3-4 méter mélységűek édes vizük ihatatlan. Az ivóvízzel kapcsolatban járványos megbetegedés nem fordul elő, de igen gyakori a struma, ami az ivóvíz jó hiányára vezethető vissza.

A víz munkája révén lett a határ felszine hullámos, Évszázadok folyamán a víz állandóan mosta, hordta le a halmok laza földjét, így alakulhatott ki a határ mai hullámos felszine. A víznek ez a felszín egyengető munkája még ma is folytatódik. Példa rá Szöllőhegyen keresztül a Sós legelőre vezető ut, amelyen hordalék évente 1-1 vagonnyi hordalékot rak le a vasutárókban.

A község lakóinak élete hosszú időn át a vízhez kapcsolódott. A mai Bozót helyén lévő viz, mocsár, lapterület adta az építkezés alapanyagát: a nádat a fűzfát. Régen a házak is nádfonatból készültek. A házak teteje nád, még ma is sok a nádfödeles ház, amely pedigma a legtöbb gondot okozó részben mert nehéz javítani, kevés a nád, emellett tűzveszélyes. A vízi életmódhoz igazodott a lakosság. Az öregek beszélik, hogy elődeik a reformáció idején a vallási üldözések korában itt a Sió nádasaiban leltek menedéket. A halászat fő foglalkozása volt a lakosság legnagyobb részének, s az értékesítése itt a Sió átkelési helyén történt. Hetivásárokon adták le a halat rákot és a gyékényt, fűzfa háziipari termékeket. A víziélettel kapcsolatos volt a kender termesztés és annak háziipari feldolgozása. Még a század elején is élt a faluban több takács, így Gulyás Ferenc, Hegedűs József, Ropoli István stb. és még ma is él idős Jáni István 93 éves takács mester. A község települését a Sió mocsrain átvezető átkelő hely határozta meg. A mocsaras terület itt szűkült össze legjobban kb. 80-100 méterre. A mai gazdasági életben is van a Siónak szerepe a Bozóton egyéni gazdák T.Sz.Cs. Allamigazdaságok kertésztet létesítettek, a mélyfekvésű talaj nem csak sok öntözést kíván, különösen, ha a Sióban viz van az altalajon keresztül a növényzet megfelelő mennyiségű vizet kap.

1900 körül hosszas huza-vona után megkezdődött a Sió medrének kikotrása. Ez a munka lehetővé tette, hogy az eddig mocsaras terület megszabadult a víztől és rétek jó minőségű szántók lettek, amelyek takarmány répa, s burgonya termő földekké váltak. 1920-30 év között újabb kotrás és mederki-szélesítés következett, amelynek a célja már a Sió hajózhatóvá tétele volt. Azonban még ma is van egy mély mocsárterület a Kelő nevű dűlőben, a lo kh. nádas.

Sok baj van azonban a Sió medrével. A meder talaja homok, tőzega s magas vízállásán, a mederpart átázik és össze csuszlik, magával sodorja a partra telepített fűzfa bokrokat is.

A természetes növényzet és állatvilág.

Ha határ ősi képét akarnám megrajolni körülbelül így festene: a halmokon, szántóföldi művelés folyt, a Sió melléke nádas, bozót, a lapokon vizes, nádas rétek és legelők. Az öregek emlékezte szerint a T.Sz. területén a régi Balogh tanyánál kb. 200 kh. erdő volt. Ezzel szemben ma erdő csupán a Csucshegy északkeleti meredek oldala kb. 5 kh. Legelő a Sósuti lap 95 kh. A víz lecsapolásával a rétek területe is ~~xxxxxxx~~ összezsugorodott, ma kb. 73 kh. a rét terület. Az erdők irtásának oka az volt, hogy a víz nagy területeket foglalt el, nem tudtak a vízzel megbirkózni ezért a szaporodó lakosságnak szántóföldre lévén sz. üksége, erdőket irtotta ki.

Jellegzetes és a mocsárvidékre jellemző növénye a határnak az ó-Sió lágjaiban ma is megtalálható Tavirózsa. Igen szép példányait 30 cm átmérőű levelekkel és 15-20 cm átmérőjű fehér virágaival ritkaság számban mennek. Jellegzetes gyomnövények, az egész határban különösen a lapokon az úgy nevezett tuskés mácsonya, a Bozótton a suttogónak nevezett folyó fű. Az első világháború után elterjedt az egész határban a vadparadicsom, amely ezt a mély és lazatalajú földet igen kedveli és embermagasságnyira meg nő. Gyógynövények: székfű, zsája, menta, ökörfarkkóró. Gomba: apró csibegomba található a legelőn.

A határ legnagyobb vadonélő állatai közül megemlíthető: a mezei nyúl, a róka/ a század elején még koborolt erre nádi farkas, ma már kipusztult/ található még fácán fogoly, réti sas ürge, hörcsög.

A vadászat egészen a felszabadulásig, az urak kizárólagos jogaként szerepelt, vidéki gentrik bérelték a vadászterületet. akik a vadirtáson kívül semmivel sem törődtek.

A határ legszaporább kártevője az ürge, néha igen nagy károkat okoz. Irtják kiöntésekkel, de főként hurokcsabdával, ami a legjobban bevált irtéeszköz.

A talaj.

A község talaja általában homokos közepkötött talaj. Egyes részeken egészen homok, különösen a Sió mellékén, a Bozót szélén vannak homok talajú foltok, de agyagos, tőzeges ~~az~~ talajrészek is találhatóak. Mindez a volt mocsár fenék talaja.

Jó termőtalajú az egész határ, de lazasága miatt több nedvességet igényel. A talajművelés törvényeit a gazdák általában betartják. A helyes vetésforgót alkalmazzák. A háromnyomásos vetésforgó 1910 körül kezdték négyesforgóval felcserélni, bár még vannak olyanok akik a hármasforgó mellett tartanak ki.

A község története.

Régóta lakott hely bár a településének kezdeti időpontját homály fedi.
" II. Endre királynak 1229. évben kelt okmánya szerint a pannonhalmi és székesfehérvári káptalan közti birtokviszonyok rendezésénél pontosan leírja a káptalanhoz tartozó községek névsorát, köztük JUTHközséget meghatározza a község birtokát szőlőjét, művelt és műveletlen területét erdejét, aközbirtokosokat". /Egyházi levéltár./

Aközséget 1302-ben csak pusztaként említik - 1356-ban már régi hetivásárait jegyzik fel az oklevelek amely kiváltságában 1378-ban Nagy Lajos király megerősíti a helységet.

Cserna István ref. lelkész 1841. ben írja: Ajuthi anyaegyház fennállásának idejét bizonytalanság homálya fedi, mert a legeltesebb emberek is azt mondják, hogy az egész környéken a Reformációtól fogva ez a legrégebbi, s legelső egyház. A mostani falutól keletre mintegy 2 dűlőföldnyire ugyancsak a Sió partján elpusztult falunak a helye látszik, amelyet a tatár-é vagy a török pusztított el. /egyh. jkv./

"Samu József 1841-ben élő 76 éves ember azt mondja, hogy elei T.N. Esztergom vármegyében Bátorkeszin ref. vallásért üldöztetvém egész ideig leszállingoztak mintegy 150 évvel ezelőtt, a többiekkel együtt ezen helység megszállói lettek légyen. A szájról szájra adás sőt hitelen adatok is azt bizonyítják, hogy ennél régebbi eklézsia a környéken nincsen, nemcsak hanem megalapításától fogva folytonosan minden háborgatás nélkül laktak itt helv. hitv. követők. /egyh. jkv./

1674-ben a Pozsonyi vésztörvényszék elé idézték Szántó Miklós juthi ref. lelkészt. / Egyházi levéltár szerint/

A történeti adatok alapján a község II. Endre király idejében már fenn állott, 1302-ben pedig pusztaként említik a feljegyzések. /A tatárjárás után./ 1335-ben a váci egyház birtoka volt. 1407-ben a Marcaliak birtoka lett, 1455-ben a Toldi-i Pálosoké, 1460-ban a Berzencei Loránttfiaké, 1461-ben Kennén yfalvi Török Ambrus vette zálogba, 1467-ben En yin gi Török Péteré, 1495-ben Báth oriak nyerték adományul, 1536-ban Pekry Lajos volt a földesura. Az 1571-1582 évi Törökkincstári adólajstromban Jud néven fordul elő 25 házzal. 1677-ben gróf Szécsényi György kalocsai érsek nyerte adományul, 1715-ben 9 háztartást irtak benne össze. Egy 1710 előtti összeírás szerint még a gróf Szécsényi családé volt, 1715-ben azonban mára a Bogyai családé, 1733-ban herceg Eszterházi hitbizományhoz tartozott. 1767-ben ismét gróf Szécsényi Zsigmonddé lett a helység. Ettől kezdve a volt Szécsényi család volt a földesura.

A református templom 1830-ban épült. A községhez tartozik Jut-pusztá, 1914-ben 84 ház 451 lakossal túlnyomó részben ref. vallásuak. /Ezek az adatok Csánki Dezső Somogyvármegye Monográfiájából valók/.

A község fejlődésében látható nyomot hagytak már fekvésénél fogva is a nagy nemzeti katasztrófák, forradalmi megmozdulások, harcok. Így II. Endre idejében még mint község néven szerepelt, de a tatárpusztítás után 1302-ben pusztaként van feljegyezve. A török dúlás idején ismét lecsökkent a lakosság száma a lajtstromban 25 ház szerepel. A kuruc-labanc korszak sem hagyta a községet, hiszen Nagymajtény után 1715-ben csupán 9 háztartást irtak össze. A reformáció idejében a község a környék egyik leg-első egyháza, 1674-ben Szántó Miklós ref. lelkész mellett iskola mester is működött akinek a neve azonban ismeretlen. A legelső anyakönyv 1741-ik évben vétetett fel.

"A legelső templom amelyet még most / 1841/ élő emberek is láttak 1715-ik évben épült. Sövényből fonták, Bélyey György lelkész idejében. A második templom 1785-ben Sárfaiból épült 1794-ik évben azonban leégett.

1841-ben az egyház lélekszáma 324 /1954-ben 258/, itt kell megemlíteni hogy a reformáció előtt volt itt egy kolostor amelyet valószínűleg a Pálosok építhettek, a mai községtől nyugatra alig 200 méterre a mai dele-

lélőn-él a Baráth dombnál található maradványi illetve a klastrom alapjának egyes törmelékei. 1940-es években Jáni Lajos kiástta az alap egy részét és egy márvány szegelekővet is talált, amelyről megállapítható volt, hogy a templom szegelekőve lehetett, azonban ezt a követ Sarai József a présháza falába építette bele. Iskolája ajuti egyháznak alakulása óta mindig volt. Eleinte az iskolamester végezte a község jegyzői teendőket is. Névszerint ismert első iskolamester Tolnai Péter 1775-ben, utána, Págyi Ferenc/1787/, Pécsi Gábor /1800/, Szilágyi János/1805/, Gál György/1806/, Vásárhelyi János/1810/, Salánki István /1812/, Berecki Imre/1823/, Vattai Péter 1827, Juhász József /1832/, Németh József/1833, Baranyai Ferenc 1835, Jakab Sándor 1840, Janka János 1856, Nyiri Lajos/1856 /, Gál Gyula /1864/, Bocsor Antal/1865-92-ig/ Bocsor Kálmán 1892, Kiss Gyula/1899/ Pápai Zoltán/1907/ Gueth Gyula /1913/ Tegzes Zsi. mond 1914/ 19. Posta Béla 1923-tól

A község földesura gróf Szécsényi Ferenc 1894-ben felteltek földet adott az egyháznak az iskolamester egy negyed telek földet kapott amelyért a egy rész dézsmát kellett fizetni.

A tanító konvenciója a következő volt: 1. készpénz 10 ezüst forint, 20 pozsonyi mérő rozs, 3 hold őszi, 4 hold tavaszi vetésű föld bérelve az uraságtól amelyből dézsmát fizet, két öl tűzifa, egy szekér széna, száz kéve fűtő nád. Gyermekek tanításért: 1 merce gab 21 krajcár tanuló pénz 1 pár csirke, h három krajcár fűtő péa z, házikert, halottért az Egyházmegye rendelete szerint t 30 krajcár 1 font hus, 1 icce bor, bucsuztató alku szerint, örlés ingyen 6 forint egy pár fejelés csizma, 5 font faggyu, 4 pozsonyi mérőros s, 1 szekér sarju, kenderföld, bor kollektá szabad akarat szerint t/értsd: koldulás/.

Nem volt valami zsiros jövedelem, szegény iskolamester kenyere függött az uraság kénye-kedvétől. Így pl. Vattai Péter iskolamesterrel, a következő eset történt: rektor volt Vattai Péter de nem sokáig, mert gróf Szécsényi Lajos a királyné Kancellárja, a falu földesura, megharagudott rá és elcsapatta. Földesur haragjának pedig oka ez volt: meg üzente Jutra a gróf ur, hogy meglátogatja ezt a faluját, ahol még soha sem járt. A juti jobbágyok nagyon készülődtek illő fogadtatásra. A rektor is kiakar tenni magáért, üdvözlő verset írt, azt tanítványaival betanította. Mikor eljött a nagy nap tanítványait a Sió gátja kétoldalán elhuzodé fűzesben elrejtette; mikor a gróf és felesége négy lovas hintóban eléjük ért a gyerekek sereg kiugrott a bokorból és hatalmas hangon rázendített az üdvözlő énekre. Am de a lovak úgy megrémültek ettől, hogy azon mindjárt megbokrosodtak, s bele rohantak a kocsival együtt a Sióba. A grófi házaspárt alig tudták kimenteni a vízből és ingoványból. A feldühödött gróf azonban al elcsapatta szegény Vattait. Ő pedig hely nélkül maradván, az alábbi verses kérelmet írta Csicsvai Vasas András ref. esperesnek: Ságvár tudom én rám nem vár. Adánd kenyeret nekem adánd, Kiliti Vattai Pétert nem illeti, Nyék igen magas környék, jut nekem nem jut, Nyim jó lesz, ha lessz enyém. Az esperes így felelt kérelmére: Ságvár kendre nem vár Adánd ken da ek kenyeret nem adánd, Kiliti, mint írta kend, kendet nem illeti, Nyék igen magas környék, Nyimnek más non dja enyim, és kaxjut kendn ek n em jut, le is ut -fel is ut, kössön kend a talpára lapát. A lakosság alakulása az émszerűleg: a község lakosainak száma nem volt állandó, 1841-ben 324 lélek, ezt megelőzőleg pontos adatok nincsenek, de a fent említett okmányok alapján lehet következtetni, a lakosság számszerű kialakulására. A nagy nemzeti katasztrófák után a lakosság száma vissza esett, a török dúlás idején cirka 250 fő, viszont a kurucz-labanc korszakban, még kevesebb lehetett a lélekszám. Annyi bizonyos, hogy 1841-óta sem emelkedett, hiszen 1914-ben 450 volt a lakosság száma.

A község ősi település, amely a reformáció idején a vallásuk miatt, üldözött jobbágy lakossággal töltődött fel. Ugyanis az Esztergomi érsek Batorkeszi birtokán református hitre áttért jobbágyok, az érsek üldözése elől el menekültek és az üldözők elől itt a Sió nádasszában találtak menedéket, így kerültek ide a Ján i, Samu, Bakk, családok. 1913-ban Bács-Bodrog vármegyéből települtek ide ugynevezett Bácskai telepesek. A régi Szécsényi, akkor Braun Dávid féle birtokot parcellázták fel az örökösök, kb. 700 kh. Ekkor telepedtek ide bácskából: Bata, Dér, Vargha, Hermez, Nagymélykúti, Halasi, Hajnal, Safrány, Szóke, Szabó, családok. Ezek az áttelepülők nagyobb részét zsellér emberek voltak Bácskában és itt Bank-kölcsönnek vették meg a földet, szerencsésükre a közbe jött 1914-es világháború idején moratórium lépett életbe a háború végén a pénz a devalválódott és a szerencsés vevőknek poton áron került kezükbe a föld.

1848-ban a lakosság az előrenyomuló horvátok elől el menekültek és a harangokat a Hermez kútnál lévő keréktába dobták bele. Az erre nyomuló Jelasics féle irreguláris hadak kegyetlenkedtek, feldúlták az üresen hagyott házakat a dunyhákat felhasigatták és a tollat szélnék eresztették, az dalolták: Magyar ország szép ország, ezten dőre rám osztják? Tulajdonképpen ezzel csábították harcra a horvátokat. Amikor azonban a Pákozdi csata után menekült az horvath hadsereg, az erre vonulókat, a lakosság üldözte, bosszút állt a kegyetlenkedésekért és a Sóstónál / Balatonszabadi/ sokat elemésztettek. // Idős Ján i István elbeszélése/:

A jobbágy felszabadulaskor a munkát abbahagyták a földesúr földjéről csapateostól vonultak haza: nincs robot, megszűnt a robot" boldog kiáltással. A községnek 28 telkes gazdája és ugyanannyi zsellér vagy mint itt mondják "kisházás". A földesúr gróf S. zéc. ényi családnak kb. 1000 kh-ja maradt meg, amely föld, a grófi család kezéből bérbe majd, tulajdonjogilag is Braun Dávid kezébe került, végülis 1913-ban fel parcellázták s a Bácskai telepesek vették meg, jórésztét. A jobbágyság felszámolása után az urbéresterek alatt nyögött a lakosság, s alaposan eladósódtak a telkesek, nem kevésbé a zsellérek a szegény parasztok.

1900-as év körül amikor Siófok komoly felvevő piaccá változott a telkes gazdák mindjobban talpra álltak, jobb módúak lettek s a szegény parasztoakat szánányoltak ki. A lehetetlen munkaviszonyok miatt több család, Amerikába vándorolt ki: Kovács Lajos, Kovács József, Váni József, Szarka József. Ezek a kivándorlók nehéztestimunkával keresték annyit Amerikában, hogy egy kisházat egy két hold földet tudtak keresményükön és egészségük feláldozása révén keresni.

Az 1919-es dicsősége Tanács Köztársaság idejében különösebb esemény nem a községben nem volt. A társadalmi ellentétek annyira nem voltak kiéleződve, hogy az érdekelletétek komolyabb összeütközésbe kerülhetett volna. Mégis a Tanács Köztársaság bukása után a Fehér terror tisztjei volt tanács tagok közül hármat?névszerint: id. Jáni István, Kajdi József, Molnár Józsefet kiakarták végezni, de idős Lamphert Gyula felfelkész közbejárására, elálltak a kivégzéstől, de hogy mégis emlékeztetés legyen nekik, valamennyiüket bot büntetésrel súlytották.

A Horthy-rezsim nagy szóval beharangozta a földreformot. A községben is volt igénylő bőven, csak földet nem akartak osztani. A földosztásra alkalmas terület a szomszédos Siómaros határában volt, a még megmaradt Braun Dávid féle földbirtok egy része, amelyből a jútiak is igényeltek. A földigénylőket, alaposan megrostálták és csak azok kaphattak földet, akik, a Tanács Köztársaság ideje alatt "jól viselték magukat", a földet - 1-2 holdat, a kataszteri tiszt, jövdelem aranykoronája után buza értékben kellett fizetni, ez azonban olyan súlyos teher volt, hogy néhány év alatt legtöbb igénylő visszaadta a földet s vagy a bank vette át vagy pedig módosabb gazdák vásárolták meg. Alig néhánynak maradt kezében a föld. De az ugynevezett kisgazdáknak sem volt rózsás az életük, a gabona ára 1930-körül a minimumra esett, 6-8 pengő volt a buza ára. A drága bankkölcsönök, a folytoató hosszulejáratu hitelek révén a község gazdáinak 90 %-a eladósodott, Megindult a föld árverezése, s a dobra került földek újgazdát cseréltek, tehetősebbek vagy a Bank közvetítésével, vagy közvetlenül vásárolták meg a még jó álló módosabb gazdák

A földnélküliek, vagy szegényparasztok ismét kívül maradtak, nem tudtak földet szerezni. A 40-es év ek elején újabb ígéretekkel csábították a szegénységet, de ez az ígéret is csak ígéret maradt, a szegénységet elsősorban a Nyilasok hitegették, de nem hittek gróf Hestetics által elindított nyilas agrármozgalomnak sem, hiszen túl közel volt ide Dég és jól ismerték a nyakig eladósodott nyilas grófot.

1945-ben nyomban a felszabadulás után megindult a szervezkedés. Kovács Károly szegényparaszt gyarimunkás szervezte a földigénylőket. Megint az volt a baj, hogy nem volt felosztható föld, csupán a szomszédos Adándi határba. A volt Satzger bitokból kaphattak az igénylők földet. Körülbelül 60 kh. földet kaptak a juti újgazdák. Mit jelentett ez a mezőgazdasági felszerelés és igaerőnélküli újgazdáknak: 5 km-re járni földet művelni, trágyát hordani és onnan a termést betakarítani. Jó része meg is vált tőle és ezek a földek mint állami tartalék területek vagy állami gazdagság kezelésébe kerültek.

Népsűrűség.

A népsűrűség történeti változásaira adatok hiányában csak 1941 óta lehet választ adni. Nagy nemzeti katasztrófák, harcok idején alakosság elmenekült vagy szétfutott. 1840. ben 324 lélek a református lakosság száma, így kb. 450-re tehető az össz lakosság. Ez a szám azóta sem igen változott, mert a 1914 évi adatok alapján 490 alakosság száma, 1920-1930-tól napjainkig, pedig állandóan 500 alakosság száma. Aszaporodás ilyenformán 100 év óta nem változott. Ennek okát elsősorban az egyke fellépésében kell keresni, másodsorban az elköltözésekben találhatjuk. Az egyke okát abban kereshetjük, hogy aközség földbirtokterülete zárt terjeszkedési lehetőség nem volt. A földbirtokon kívül más kereseti lehetőség nem volt mint más községben keresni amunkát /kivándorlás/vagy mint ezt az egész megyében tették: az egyke. Félítették a földet aszétosztódástól, s így a természetellenes birtokvédelemhez folyamodtak. Ez a népbetegség különösen a református lakosság körében divott, s divik ma is annyira, hogy a ref. lakosság száma csupán 250 lélek.

Az egykének oka volt még a polgári aszódo életmód a városi levegőt lehelő sífoki divat, s szokások átvétele.

Az átlagos életkor 50-60 év, desok a 70-80 éves, s óta 80-on felüliek száma, különösen anők között.

A TBC, mint a épbetegség kb. 1920 óta fordul elő /Dr. Nikkel Géza/ orvos. Ez a népbetegség a felszabadulásig nagy mértékben pusztított. Ma a rendszeres tüdőszűrő orvosi vizsgálat ugyszólván teljesen felszámolta ezt a rettenetes népbetegséget. Agondos orvosi ellenőrzés, a higiénikusabb életmód, a jobb egészséges lakásviszonyok következtében ma már nem fenyegető rém, hanem leküzdhető betegség.

Csecsemőgondozás általában megfelelő, különösebben a jobbmódúak körében, de a felszabadulás után ezen a téren is óriási javulás észlelhető: a zöldkereszt, az állandó orvosi ellenőrzés, az anya és csecsemővédelem, a gyermek halandóságát a minimumra szorította vissza.

Lakásviszony tekintetében nagyobb hiány nem volt. Egészséggi szempontból az alacsony kis ablaku, nádas házak földes szobák kifogásolhatók.

Alakosság öltözködése egyszerű polgári viselet, a népviselet már régen a múlté, a nyoma itsem lehet feltalálni, különösen anők felejtették el. Ma már teljesen a "legutolsó" divat szerint öltözködnek.

Táplálkozásuk általában jó. A jómódúak, a kisgazdák kedvező piacviszony révén jobb anyagi feltételek mellett a táplálkozásban is jobb kedvező helyzetben élnek. Szeretik a bort, se az a legfontosabb az étellemezés keretében, egyben azonban ez az iszákosság szülője is.

Cigánylakosság.

1914-ben Kis Pál házhelyet adott el Vas megyéből ideköltözött Horváth nevű cigánynak. Ennek révén aztán ideköltözött a rokonsága, így hamarosan felszaporodott a cigánylakosság.

9.
Acigányok megtelepültek ugyan de eleinte nem voltak állandó lakók, mert foglalkozásuk avándorköszörüsipar lévén, mellette akupeckodás, folyton vándoroltak, csavarogtak. A termelő munkában nemvettek részt, lassan-lassan, mégis rákényszerültek a hasznos termelő munkára. Egyrésztük már teljesen asszimilálódott, s ezek a mezőgazdasági munkakörben dolgoznak, sőt az iparban dolgoznak. Ez acigány civilizálódás a felszabadulás után még nagyobb lépésekben tovább folytatódik. Ma a létszámuk: 20.

A gazdasági élet földrajza.

A határ talaja homokos-középkötött jó termő talaj, a szántóföldi termelésre igen megfelelő. Az éghajlati viszonyokra jellemző anyári csapadékhiány, a kési, korai fagyok. ¹⁹⁰⁰ n/das 10.
A határ mai területe (kh. Ebből szántó 1546 kh. rét 73 kh. legelő 94 kh. szőlő 39 kh. kert 11 kh. erdő 5 kh. A szántóföldi termelés dominál, emellett a szőlő mellett elhuzódó ún. Bozót nagyon alkalmas a belterjes gazdálkodás folytatására. Ezt felismerték a dolgozók és a Bozótan konyhakertészettel is foglalkoznak. Ma pedig az ALL. GAZDASÁG Bozótján modern eszközökkel felszerelt nagy kertészet létesült. A határ terményei között dominál a buza, s a többi gabona félek, a kukorica. A szőlő és gyümölcs termelés is számottevő volt a múltban. Az első világháború előtt jó hazai bort termeltek a jutiaik, anyára, a bortermést a soproni kereskedők évente összevásárolták és mint "móri" bort adták el Bécsben. Ma már alig van a szőlőhegyen hazaiszőlő. A szőlő védelmi szerek nehézkes beszerzése miatt a 20-as években nagyon elterjedt a "Noha" szőlő és az othló szőlő. A felszabadulás után azonban lassan elkezdték ennek a haszontalan szőlőfajtának a kirtását, s ezt még jobban meggyorsította az a tény hogy a kormányzat mindinkább több szőlővédelmi szert biztosít a szőlőgazdaság számára, a termelők ismét visszatérnek a hazai szőlőfajták termelésére.

A jó minőségű és kb. 80-as fajszubuzza a főszántóföldi termény amelyből jeesztendőkben 38 vagon terem. Takarmánygabona növényeink mellett legfontosabb a kukorica amelyből évente 35 vagon terem. A 30-as években a község sertés hizlalással foglalkozott igen nagy mértékben.

A felszabadulás után a termelés iránya is jelentősen megváltozott. Új növényfajtákat: gyapotot, az eddig termelt kender mellett lent, cukorrépat is termelnek.

A szocialista szektorok: az All.g. és a TISZCS a határ képét megváltoztatta.

A földeket át kellett csoportosítani, tagosítani, ez azonban korántsem elég, mert a TISZ földjei nem egységesek, úgyhogy újabb tagosításra lenne szükség. Az A.G. földterülete hasonlóan így van megosztva.

Az állattenyésztés.

Szarvasmarha tenyésztésnek az alapját szolgáltatja a község belterülete mellett közvetlenül elterülő ún. Sós legelő amelynek területe 94 kh. A század elejéig a fehérfejű magyar szarvasmarhát tenyésztették. Csak az 1900-as évtől kezdve honosodott meg a nyugati fajta szimentáli és a pirostarka bonyhádi. A legelő közeli fekvése éppen a nyugati fajta tenyésztésének kedvez. A legelő bár homokos talajú mélyfekvésű s így elég nedves, de nem savanyú elég jó minőségű fű terem rajta, úgyhogy nyáron is talál a jószág legelni valót rajta. A rétek területe 73 kh volt. A tagosítás után 1936 után a legelők területe összességében szűkebbre szűkült, a tagosítással kapcsolatos csatornázás a határ jórészt víztelenítette s mind több rétet szántottak fel. Az állatok takarmányozásához szántóföldi takarmánynövényeket: így: baltacimot, lucernát, mohart, búkkönyös zabot, anyári zöldtakarmánynak csalánadét természetesen. A szarvasmarha téli takarmányozásában nagy szerepet játszik a kukoricaszár/csuta/. Sajnos, a silózás nem terjedt el a dolgozók körében, pedig ma már eredményese és hasznosabb volt a szocialista szektoroknál a t.sz. és áll.g.-nál jól láthatják. Így sok dolgozóparaszt állattengőzéséhez sok szó fű. sok a selejtes szarvasmarha, s a tehének tej hozama igen kevés úgy mennyiségi mit minőségi szempontból. Átlagos tejhozam ^{ma napi} 6 liter. /volt napi 10 l./

A tejtermelés fokozása több jövedelemhez juttatná az állattartókat, a megfelelő piac adva van, különösen nyáron a fürdőidényben amikor az a sióki piac korlátlan mennyiséget felvesz. A szarvasmarhát az igavonásban is felhasználják. A felszabadulás óta az új földes gazdák a teheneiket használják igavonásra s ez ismét a tejhozam csökkenésére vezetett.

A legfontosabb igaerő azonban ma is a ló. A magyar ember legkedvesebbi-igavonó állata. Az 1920-as években a régi magyar fajta ló mellett nagyon elterjedt a néhéz nyugatifajta mura ló és ennek a keresztjezése. Ma is az a helyzet hogy nincs kialakulva egységes tenyész irány.

Sertés tenyésztésünkben a legrégebbi idők óta a fehérszőrű mangalica foglalja el a vezetőhelyet. Nem tud ott megfosodni a nyugatifajta. A felszabadulás után azonban a berkshiri és a jorkshirei fajták elterjedtek. Úgy látszik, hogy ez a nyugati "betörés" csak átmeneti jellegű volt, mert a dolgozók kezdenek visszatérni a sok zsirtadó hazai fajtahoz. Baromfitenyésztés helyi adottságoknál fogva igen jól jövedelmező foglalkozása a háziasszonyoknak. Főként a korai csirkenevelés ad sok hasz-

not. Általános szokás, hogy a csirkéket tavasszal kiviszik a szőlőhegyre, s ott nevelődnek fel. A csirkék mellett sok kacsát és libát tenyészt a lakosság. Többben előtűt hizott baromfit közvetlenül Budapestre szállítják. A liba és kacsátoll feldolgozása a téli időszak kedves időtöltése a tollfosztás.

Itt kell még megemlíteni, habár nemszámottevő delényeges: a juhtenyésztés. Majdnem minden háznál tartanak juhot. Gyapjút házilag dolgozzák fel. Az asszonyok fonják, s maguk kötikés horgolják a család számára a pulóvereket mellényeket.

Méhészet a község területén kevés van. Három dolgozó foglalkozik méhészkedéssel. Egyenként cca. 5-6 család néh az állományuk.

A halászat ez a valamikor a lakosság egy részének a fő foglalkozása ma már ugyszólván amulté. A Sió szabályozással eltűnt a csendes hal buvóhely, a Sió gyors folyása nem kedvez csendes vizet kereső ivó halaknak. Egyébként is a Sióban különösen nyáron ritkán van víz.

ERDŐGAZDÁLKODÁS.

A községnek számottevő erdőterülete nincs. / 5 kb. / Akácfas fiatal telepítés. Elég szegényes az útszegélyezések fásítása. Szomorú tény, hogy a felszabadulás után az áll. erdőhivatal többszöri fásítási kísérletét megghiusították értetlen egyének, a fiatal fákat és csemetéket ki-tördelték megsemmisítették. A határ képe fátlan.

KÖZLEKEDÉSÉS ÚTHÁLÓZAT;

A község a legrégebbi időkben fontos átkelőhely volt a Sió mellett. Régen a Sió mocsarai között itt átvezető ut a somogyi erdővidék és a mezőföld között összekötő kapocs szerepét töltötte be.

Ez volt a helyzet a vasút megépítéséig. Ugyanakkor épült a Siófok- B. szabadi köves ut is. Ez a közlekedést nagyban meggyvitotta.

Abban az időben nagy harcot kellett vívni a haladó gondolkodásuaknak a vasutért. A tervezet szerint a vasút vonal a község határát elkerülte volna, s b. szabadin ment volna keresztül. Azonban a kegyes Káptalan nem adott a vasutnak utat, sőt a község akkori főjegyzője azzal utasította el a tervet, hogy: "eddig kocsi-val jöttek a vendégek, ezután majd waggonnal". Kiss Sándor juti bíró felismerte a helyzetet és maga kérte a vasútépítő társaságot vezessék Juton keresztül a vasutat, a területet ingyen felajánlják. Így vezették azután jut felé a vasutvonalat.

A község vízi útja a Sió. 1920-ban meder mélyítéssel akörnyékénlevő mocsárvizet mostmár teljesen levezették és a Bozótot teljesen használhatóvá tették a szántóföldi művelés számára. A meder mélyítését 1934.-ben modern kotró gépekkel megismételték és így a meder mélysége a hajózás számára alkalmassá vált. Igaz, hogy ez gyakorlatban nem valósulhatott meg, mert a Sió partjának a talaja nagyon laza és magas vizállásnál a parttalaj átázott és összezsugorult. Ezen úgy próbálnak segíteni, hogy a meder oldalát fűzfahengerrel, fűzfapokróccal berítják be. Még hosszú időbe kerül amíg ezt a munkát teljesen befejezik és a part talaját sikerül megkötni.

A Sióon keresztül sokáig kompen lehetett átkelni. 1880-óta fahídon bonyolódott le a közlekedés. Ezt a hidat gyakran kellett javítani, olyan nagy volt a forgalom, hogy hamar tönkrement. Ez a híd a földesur tulajdona lévén vámat kellett fizetni az átkelőknak. Ez avámszedés fennmaradt 1919.-ig. Az átkelési díj járműveknek 5 kr. agyalogosoknak 2 krajcár volt.

1919.-ben a Tnácsköztársaság idején a hidvámat megszüntették. 1931.-32.-ben megépült a Siót átívelő szép, modern betonhíd, amely biztos alapja lett a Sióon keresztül lebonyolódó forgalomnak. A Sió hajózhatóvá tételéhez szorosán hozzátartozik a Sió zsilipjének a megépítése a Balatonnál 1946/47-ben, amikor is a kamarazsilip is megépült. Ez lehetővé teszi a zt, hogy a Balatonból akadálytalanul átjöhessenek a Sióba. Ma már a Sióon közlekednek is hajók, s ezek egyelőre a szabályozáshoz szükséges személyeket és anyagokat szállítják a Balatonról a Dunáig, vagy viszont.

A Sió híd megépítésével a község be lett kapcsolva a közlekedési hálózathoz. de a hidigvezető út olyan rossz, hogy gyakorlatilag ez mégsem mondható megvalósultnak. Szükség volna Adánd-Jut között és a juti vasútállomás Sióhid közötti köves út megépítésére. Ez utóbbira már azért is szükség volna, mert a juti állomás Blatonszabadinak is berakodó állomása évente több száz, sőt ezer wagen termény elszállítása bonyolódik le, s a termények zavartalan elszállítása nem közönbös a gazdasági élet szempontjából.

Kulturális élet.

A lakosság műveltségének a színvonala általában véve magasabb mint a közlekedésiutvonaltól és a gazdasági vagy ipari gócpontektól távolabb fekvő községek, vagy települések lakóinak. Siófok közelsége piac a nyári üdülő közönség a városi -sokszor káros hatású- műveltséget terjesztette. Már a felszabadulás előtt is szívesen olvastak ujságot, könyveket, vagy folyóiratokat. Persze itt kiütközött a dekadens irodalom hatása a sárgaregényeken keresztül, a mozi és a műkedvelő szidarabok giccses szellemének rombolásán. Ujságot majdnem minden család járatott, ha nem is napilapot, de hetilapot feltétlenül. A felszabadulás után ez a kultúr szomj ugyszólván teljesen ki-
elégült, vagy akielégülésnek azafeltételeit nyújtja. Ma jóval több az ujság olvasók, s általában a könyv olvasók száma, mint 1945 előtt. 1950.-ben népkönyvtárat kapott a község, amely ma kb. 400 kötetből áll. A kultúr otthon államsegítséggel újjáépítettük, új beépített színpadnal, megfelelő díszletekkel szép új basenyfüggönyvel ellátva. 50 darab új széket kapott a kultúr otthon, így az ülőhelyek száma le. A kulturház tartozéka még a rádió, az 1949-ben történt villamosítás óriási lépéskkel vitte előre a kultúra ügyét, s nagymértékben elégitte ki a dolgozók kultur szomját. Ma a rádióelőfizetők száma 38, szemben az 1945 előttivel amikor is csak 5 volt.

Már az előzőkben utaltunk arra, hogy az iskola mint intézmény igen régi eredetű: az egyházi jegyzőkönyvek és egyéb emányok alapján megállapítható, hogy 1674-ben már a juti ref. egyháznál iskolamester működött, így tehát 280 éves. Az akkori tanító neve azonban ismeretlen. Az iskolánál működő tanítók neveora 1775. évtől van feljegyezve.

Az iskola mai napig is egy tanerős. 1942.-ig VI. osztályos elemi népiskola 1942-től VIII. osztályos népiskola ugyancsak egy tanerővel. A felszabadulás után 1948-ig mint VIII. osztályos általános iskola, 1948-tól pedig alsótagezatu IV. osztályos egy tanerős általános iskola.

A felső tagozat tanulói Siófokra járnak iskolába, így teljesen szakrendszerű oktatásban részesülnek. Ettől kezdve iskolánk a siófoki ált. iskolának a tagiskolája. 1945 előtt a község területén nyivántartott analfabéták száma 22. / 4.4% / Ma 1%. Az általános iskola meg szervezése óta a lemorzsolódás teljesen megszűnt, azelőtt a tanulók egy negyede, sőt volt eset rá, hogy fele lemorzsolódott mielőtt a VI. ik osztály t elvégezte volna. 1945 előtt alig volt középiskolás tanuló, az is az értelmiségiekből, ma viszont 1954.-ben le dolgozó parasztnak gyermeke jár középiskolába. Az általános műveltség nagyfoku fejlődéséhez hozzávehetjük még azt is, hogy nagyon sok dolgozó végzett különböző tanfolyamokat. Ha ezek a tanfolyamok szakmai jellegűek voltak is mégis az általános műveltséget lendítették előre. Az ilyen tanfolyamot végzettek száma egyre szaporodik. Ezek száma ma 23.

A művelődést segíti elő a tömegszervezetekben folyó munka is. Ez vonatkozik elsősorban a DISZ.-re. A falu ifjúságának ugyyszólván minden tagja a DISZ.-kötelékében van ahol rendelkezésükre áll a könyvtár, arádió,. A DISZ. tagokból alakult a színjátszó csoport és a 6 tagú tánc csoport. Más tömegszervezet nem működik. Az ALKOTMÁNY tszcs. kebelében mezőgazdasági szakkör ~~szakkör~~ alakult.

Mindent összefoglalva az általános műveltség kifejesztése terén az elmúlt le esztendő alatt összehasonlíthatóan több történt mint a Herbhi rendszer két és fél évtizede alatt: A villany, a telefon, a mozi, az ált. iskola, a kultúrterhen, a könyvtár, a néprádió, mind a Népidemokrácia kulturpolitikáján ak megvalósult tényei községünkben.

Az 5-éves terv eredményei:

A falu villamosítása, s ennek folytán a rádió előfizetők számának megszaporedása.

Az ált. iskola új buterokkal való felszerelése és az épületek teljes rendbehozása, tartarezása.

A kultúrterhen korszerű felszerelése, népkönyvtár létesítése, ~~szakkör~~ vándormozilőadások megszervezése.

Nyilvános telefon állomás létesítése.

Az 5évesterv létesítményei, kihatásaiban az általános műveltség, és az életszínvonal emelkedésében mutatkozik meg legjobban.

X NÉPRAJZ.

A lakóház építésésében egyazon ~~szakkör~~ típus nyilvánul meg. Az épület rendszerint 3-4 helységből áll: két szoba, konyha vagyis a két szoba közt elhelyezett ún. hidegkonyha szabad, vagy nyitott kéménnyel, amelyet répitvarnak neveztek. A negyedik helyiség a kamra. Legtöbbnyire a lakóházzal egy fedél alatt épült az istálló és a takarmány pajta esetleg a kocsifészter is. A házak és épületek tetőzete régi épületeknél leginkább nád, hiszen az afedő anyag a Sió melletti mecsarakban könnyen beszerezhető volt. A legrégebb ház a faluban a Jáni Istváné háza /Kessuth u./ Jakab Istvánféle ház / Petőfi. u./ ahol elajütőmalom is volt. A malom berendezésének egyes részei még ma is meg vannak. Legutóljára 1946-ban volt üzemben. Azé épületek régebben min den szilárd alapeozás nélkül készültek, sár, vagy tömés/vertfal/, vagy fecskerakás falból. Később a szomszédos Siómares község határában homokkő bányára bukkan tak, ettől kezdve az épületek alapját ezzel a szilárd anyaggal rakták ki, s erre jött a tömés vagy később a vályog fal.

A lakás berendezése egyszerű, csak a legszükségesebb buterokkal vannak ellátva: ágyak, egy szekrény, vagy régebben subplot avagy a tulipánosláda.

A lakószoba berendezéséhez tartozott még a szoba egyik sarkában L alakú lóca, tulipános pad amely előtt az asztal állott és még egy vagy két szék. Az un. első szoba, vagy "tisztá szoba" berendezése is hasonló volt, azzal a különbséggel, hogy itt halmozták fel a család fölös ágyneműit, aszékrenyekben az ünneplő ruhákat, sőt atélire eltett gyümölcs befőtt is itt várta a felhasználást.

Szokások. Már fentebb is említettük, egy aközség lakói a gazdasági kapcsolatok, s a piac révén Sió-fokkal szoros kapcsolatba került. Ez az érintkezés kihatott a lakosság élet módjára, szokásaira is. A polgári assulás az 1900-as év előtt már megindult, s a nép lassan - lassan levette ősi ruházatát, de levetközte régi szokásait is. A község legöregebb emmbere id. Jáni István/97 éves/ tudott néhány adatot nyujtani, ezek alapján megállapítható, hogy a népviseletet már 1900-előtti időben levették. Akkor még szokás volt a férfiaknál abó ráncos gatyá, csizma, bunda, suha, szűr, bekecs. Nőkvisellete: lányok-hosszu haj kétágra befonva, menyecskek-hajuk karikába fonva, nec fejfedővel. A nők bó ráncos szoknyát, s télen csizmát viseltek.

A szövés- fonás ősi foglalkozása volt az asszonyoknak, s ezzel kapcsolatban szokás volt a fonó. A faluban volt két fonó ház is. Télen minden este ide jártak aleányok, asszonyok, rendszerint éjfélig is együtt voltak. A leányokat elkisérték a legények is. Vidám dalolással, mesemondással, tréfás játékokkal töltötték el az időt. A fonó befejezésekor a farsang végén a tavasz elején vidám estét táncmulatságot tartottak.

Házasságkötéskor szokás volt: a lakodalmi vendég hívás, amelyet 2 vőfély házról-házra járva hajtott végre. A meghívást 3. szer megismételték.

A lakomát a vőfélyek és nyoszalyó lányok szolgálták fel, minden tál ételt tréfás rigmussal köszöntöttek be. A menyasszonytánc még ma is szokás, amikor vagy pénzt, vagy egyéb ajándékot adnak a menyasszonynak.

Lakodalom utáni szokás a nászbed és a kis vedégség.

Gyermek születéskor a terhes anyának koma tálat vittek, sok elemözsiával. Jellemző bab-onás szokás, hogy kereszteléskor a tükörre terítik a paplant nehogy a fiu gyermek majdan sok leányt kérjen meg, ~~szokás volt a kereszteléskor a tükörre terítik a paplant nehogy a fiu gyermek majdan sok leányt kérjen meg~~ A gyereken, ha rajta van aruha nem szabad varrni, mert anyyi leányt fog megkérni ahány öltést tesznek rajta.

A halotti terszokás volt, s szokás még ma is. Temetéskor régenszokás volt a verses bucsuztató amelyet a kántor vezetett illő díjazás fjeben. Régi közösségi szokásokról emlékeznek az öregek. Ilyenek: a lucázás, a betlehemezés, a nyársdugás. Ezek közül még mais megvan a nyársdugás a szüreti népmulatság.

A régi népviselettel együtt eltűntek és a feledés homályába merültek a népi táncok, népmesék, régi népdalok, ezekről a legöregebbek sem tudnak. A népviselet eltűnésével elhagyták a fonást-szövést, egyedül a juhgyapju házi feldolgozása maradt meg. Azonban a gyapju fonását sem házilag végzik, csupán ahergelést, kötést.

Nagyon keveset lehet össze gyujteni a régi emlékekből a szájhagyomány alapján, írásos adat is igen kevés maradt fenn. 1944/45 telén aközség 4 hónapra keresztül ki volt úritve, ezalatt az idő alatt elkallódott sok írás, feljegyzés, írás, rajz, fénykép, könyv. nemcsak a magánosoknál, hanem a közösségi, egyházi hivatalnál is.

Hosszu évszázadokon keresztül megváltozott aközség arculata. Családok tűntek el ujak léptek a helyükbe, lassan átformálódott az életforma is. A vallásosság már csak szokás, a templomba igen kevesen járnak, mondván hogy télen hideg van, nyáron ~~szokás~~ nagyon meleg, tavasszal nagy asár, őszszel meg szüreteln i kell.

De nem vezett ki minden. A nép vendég szerető szívesen fogadja a hozzá betérő idegent. A munka szeretete nem kifogásolható. Szereti a földjét és szorgalmasan művelgeti.

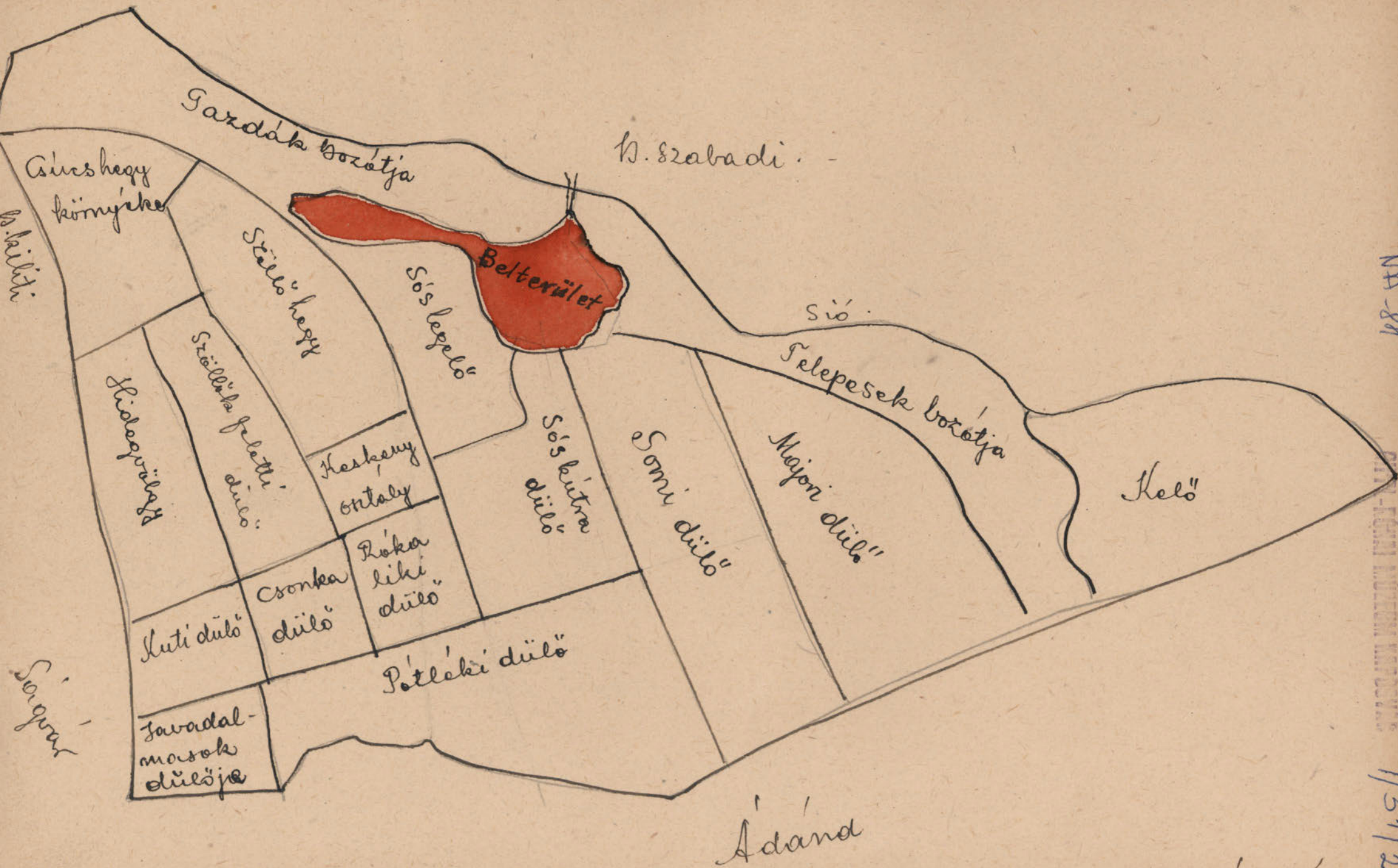
Talán ez a föld szeretet az oka, hogy az egyéni dolgozók még többen vonakodnak a szocialista szövetkezeti társas gazdálkodás útjára lépni. Mindent összefoglalva a népi hagyományból vajmi keveset őrzött mega-

lakosság, sok népi sajátosságukat elhalványította az idő, a társadalmi fejlődéssel ezek a sajátosságok változtak átalakultak, de megmaradt maga a nép, s ma akulturális lehetőségek birtokában a meglévő szokásait tovább őrizheti, fejlesztheti. Ehhez megvan minden lehetősége, rendelkezésre állnak azok az eszközök amellyel ezeket megvalósíthatja. Ez a nagy kulturális lehetőség ma olyan általános, hogy nem osztja többé kasz-
tokra a társadalmat, hanem tökéletes egységbe fogja fasszítani.

Siójut, 1954. nov. 30.

Pósta Béla tanító.

Siójut község dűlő beosztása.

MA-81

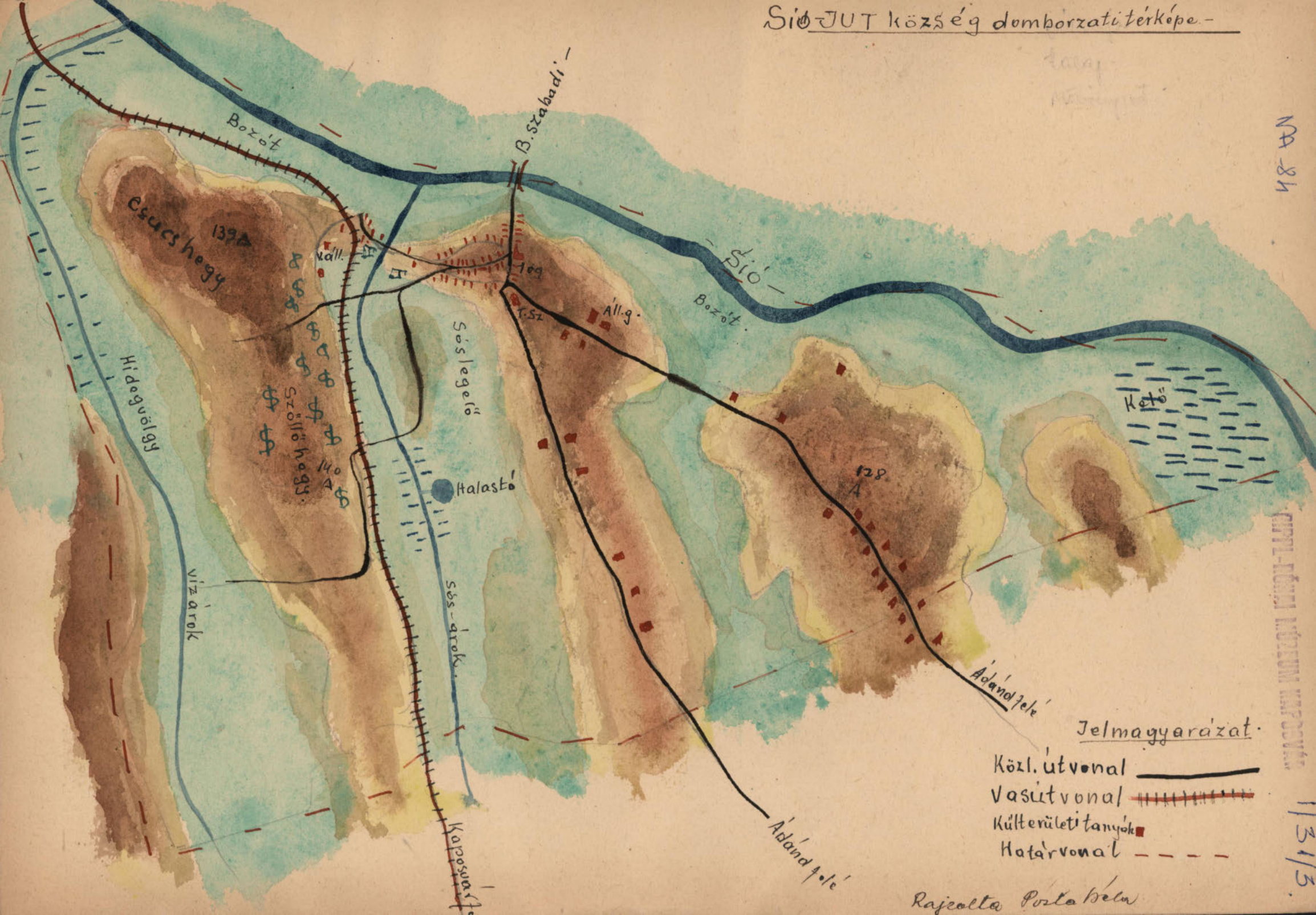
NY-ÉNYI MŰVELŐDÉS ÉS TUDOMÁNYOS KÖZVETLEN KÖZVETLEN

1/31/2

Rapalta Pötleki

Sió-JUT község domborzati térképe -

MA 84

Jelmagyarázat.

- Közl. útvonal —————
- Vasútvonal ————+———
- Külterületi tanyák ■
- Határ vonal - - - - -

Rajzolta Posta Béla

FELTÉRTELI KÖZLEMÉNY

1/3/3.